

УДК 321.01:351.85

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-5\(47\)-1148-1158](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-5(47)-1148-1158)

Краснобока Тетяна Вікторівна кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0002-3727-3956>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Анотація. Державну політику у сфері культури можна визначити як систематизовану сукупність дій, практик і управлінських рішень, що реалізуються державними органами з метою збереження, підтримки та розвитку національної культури, історико-культурної спадщини, культурних установ, мови, засобів масової інформації, спорту, культурної освіти, дозвілля та аматорського мистецтва. Державна політика у цій галузі є комплексною за своєю структурою діяльністю, що включає теоретичні, прикладні, конкретно-історичні, політичні, інституційні та естетичні складові. Особливістю державної політики у сфері культури є специфіка координаційних механізмів і інструментів її реалізації, які відрізняють її від інших сфер державної діяльності.

Зміст культурної політики визначається природою самої культури, зокрема її багатозначністю та багатовекторністю ціннісних значень, що зумовлює її інтеграцію у різні напрями державної діяльності. Культурна політика виступає динамічним процесом, що поєднує культурний та загальносоціальний розвиток, передбачаючи існування зворотних зв'язків між елементами системи. Модель державної політики у сфері культури повинна відображати складність і нерівномірність соціокультурних процесів, враховувати їхні відмінності та особливості функціонування.

Досліджено особливості формування та реалізації державної політики у сфері культури в умовах сучасних суспільних трансформацій. Розкрито сутність культурної політики як складної багаторівневої системи, що поєднує теоретичні, інституційні, політичні та прикладні аспекти державного управління. Проаналізовано підходи до визначення поняття «культурна політика», а також визначено її роль у забезпеченні соціокультурного розвитку суспільства.

Особливу увагу приділено специфіці взаємодії держави, культурних інституцій та громадянського суспільства у процесі реалізації культурної політики. Доведено необхідність поєднання механізмів державного регулювання та саморегуляції соціокультурних процесів, що забезпечує баланс між підтримкою культурної сфери та збереженням її автономії.

Визначено основні напрями державної підтримки культури, зокрема збереження історико-культурної спадщини, розвиток культурної інфраструктури, стимулювання творчої діяльності та формування системи культурної освіти. Обґрунтовано, що ефективність державної політики у сфері культури залежить від узгодженості управлінських рішень, рівня розвитку інституційного середовища та активності суб'єктів культурної діяльності.

Ключові слова: культура, державна політика у сфері культури, механізми державної політики у сфері культури, управління сферою культури.

Krasnoboka Tetiana Viktorivna Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Law and Public Administration, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0002-3727-3956>

FEATURES OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF CULTURE

Abstract. State policy in the field of culture can be defined as a systematized set of actions, practices and management decisions implemented by state bodies in order to preserve, support and develop national culture, historical and cultural heritage, cultural institutions, language, mass media, sports, cultural education, leisure and amateur art. State policy in this area is a complex activity in its structure, which includes theoretical, applied, concrete-historical, political, institutional and aesthetic components.

A feature of state policy in the field of culture is the specificity of coordination mechanisms and instruments of its implementation, which distinguish it from other areas of state activity.

The content of cultural policy is determined by the nature of culture itself, in particular its multi-valuedness and multi-vector value meanings, which determines its integration into various areas of state activity. Cultural policy is a dynamic process that combines cultural and general social development, assuming the existence of feedback loops between the elements of the system. The model of state policy in the field of culture should reflect the complexity and unevenness of socio-cultural processes, take into account their differences and peculiarities of functioning.

The peculiarities of the formation and implementation of state policy in the field of culture in the conditions of modern social transformations are studied. The essence of cultural policy as a complex multi-level system that combines theoretical, institutional, political and applied aspects of public administration is revealed. Approaches to the definition of the concept of "cultural policy" are analyzed, and its role in ensuring the socio-cultural development of society is also determined.

Special attention is paid to the specifics of the interaction between the state, cultural institutions and civil society in the process of implementing cultural policy. The need to combine mechanisms of state regulation and self-regulation of socio-cultural processes is proven, which ensures a balance between supporting the cultural sphere and preserving its autonomy.

The main directions of state support for culture are identified, in particular, the preservation of historical and cultural heritage, the development of cultural infrastructure, the stimulation of creative activity and the formation of a system of cultural education. It is substantiated that the effectiveness of state policy in the field of culture depends on the consistency of management decisions, the level of development of the institutional environment and the activity of cultural entities.

Keywords: culture, state policy in the field of culture, mechanisms of state policy in the field of culture, management of the field of culture.

Постановка проблеми. У національних і зарубіжних наукових джерелах досить поширеною є думка про те, що культурна сфера є менш піддатливою до інституційного регулювання та державного контролю порівняно з іншими сферами суспільного життя. Такий підхід, як правило, підтримується представниками творчих професій, які вважають, що культура, будучи результатом індивідуальної творчої діяльності митців, філософів, письменників, художників, акторів та інших діячів культури, важко піддається стандартизації та жорсткому адміністративному впливу.

Водночас у науковому дискурсі існує й інша позиція, відповідно до якої держава відіграє визначальну роль у підтримці та розвитку культурної сфери. Державне забезпечення функціонування культури розглядається як важлива умова стабільного суспільного розвитку, що дозволяє уникнути хаотичності культурних процесів і домінування вузькогрупових інтересів. У цьому контексті держава виступає меценатом і гарантом розвитку культури, забезпечуючи фінансову підтримку культурних ініціатив, створюючи правові умови для їх реалізації та надаючи відповідні інституційні можливості.

Разом із тим державна політика у сфері культури характеризується наявністю власних інтересів і пріоритетів, які не завжди повністю збігаються з потребами культурного середовища. Це зумовлює виникнення певних суперечностей між державними та культурними цілями, у межах яких держава може тимчасово домінувати, однак культура, завдяки своїй внутрішній автономії та здатності до саморозвитку, демонструє вищий рівень стійкості та адаптивності до суспільних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні засади формування державної культурної політики досліджувалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у вивчення проблем державного

впливу на культурну сферу, механізмів управління соціокультурними процесами та розвитку культурної політики зробили О. Бутник [1], О. Гриценко [6], І. Ігнатченко [5], А. Дегтяр [3], О. Дегтяр [3], О. Кравченко [2], С. Овчаренко [8] та інші дослідники. У їхніх наукових працях розглянуто питання сутності культурної політики, ролі держави у забезпеченні розвитку культури, особливостей функціонування культурних інституцій, а також механізмів державного регулювання соціокультурних процесів.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, окремі аспекти управлінських відносин у культурній сфері залишаються недостатньо розробленими. Зокрема, потребують подальшого наукового осмислення питання вдосконалення механізмів державної культурної політики, підвищення ефективності управління культурними процесами та формування сучасних підходів до регулювання соціокультурного розвитку в умовах демократичних трансформацій суспільства.

Мета статті. Метою статті є дослідження особливостей формування та реалізації державної політики у сфері культури, а також визначення ключових механізмів державного управління соціокультурними процесами в умовах сучасних суспільних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. З початком економічних і демократичних реформ в Україні роль держави у сфері управління культурною зазнала суттєвих змін. Процеси децентралізації культурної політики стали не стільки результатом цілеспрямованої державної стратегії, скільки наслідком економічних і політичних труднощів, що обмежили можливості держави у фінансуванні та регулюванні культурної сфери. У цей період значна частина реформаторів виходила з припущення, що ринкові механізми здатні самостійно врегулювати більшість проблем культурного розвитку.

У подальшому в Україні почали формуватися засади нової культурної політики, що ґрунтується на принципах децентралізації управління культурною сферою, підтримки культурного різноманіття, розвитку конкуренції між культурними інституціями та переходу від адміністративно-командних до демократичних механізмів управління. Такий підхід передбачає поєднання державного регулювання з активною участю громадянського суспільства та культурних інституцій у формуванні культурного простору.

Кожна з існуючих наукових позицій щодо ролі держави у культурній сфері має підстави для існування, однак їх обґрунтованість значною мірою залежить від конкретного історичного та соціально-економічного контексту. У реальній практиці державного управління культурною спостерігається поєднання різних підходів, що формує компромісну модель взаємодії держави та культурного середовища. У періоди економічної нестабільності можливості держави щодо підтримки культури істотно обмежуються, що призводить до скорочення

фінансування та вибірковості у розподілі ресурсів. У таких умовах управління культурною сферою часто зводиться до перерозподілу обмежених бюджетних коштів, який може залежати від політичних пріоритетів, лобістських впливів або рівня професійної компетентності управлінців.

Отже, ефективність державного управління культурою визначається не лише об'єктивними соціально-економічними чинниками, а й суб'єктивними факторами, зокрема професійністю, компетентністю та відповідальністю осіб, уповноважених приймати управлінські рішення [1, с. 91].

Важливим напрямом сучасної науки державного управління є дослідження культурної політики як складової соціокультурного розвитку суспільства. Незважаючи на активізацію наукових досліджень у цій сфері, культурна політика як наукова категорія почала системно вивчатися порівняно нещодавно, що зумовлює певну методологічну невизначеність і недостатню розробленість окремих теоретичних положень.

На сьогодні у науковій літературі відсутнє єдине універсальне визначення поняття «культурна політика». Незважаючи на широке використання цього терміна у науковому та практичному дискурсі, його зміст залишається дискусійним, що ускладнює формування ефективних механізмів розроблення та реалізації державної культурної політики. У загальному розумінні політика розглядається як сфера суспільної діяльності, пов'язана з боротьбою за владу та вплив на прийняття управлінських рішень, яка здійснюється відповідно до встановлених у суспільстві норм і правил. Особливістю політичної діяльності є прагнення до легітимізації власних інтересів і здобуття впливу на державні інституції з метою реалізації визначених стратегічних цілей [6, с. 15].

Науковці по-різному трактують зміст культурної політики. Так, С. Овчаренко визначає культурну політику як систему заходів, спрямованих на регулювання духовно-ціннісної сфери суспільства, і пропонує розмежовувати державну культурну політику як стратегічний рівень управління та оперативне управління культурними процесами як тактичний рівень реалізації відповідних рішень [8, с. 64].

Культурна політика розглядається також як комплекс науково обґрунтованих ідей, принципів і практичних заходів, спрямованих на модернізацію соціокультурної сфери, реформування культурних інституцій та формування нових механізмів регулювання культурного життя суспільства. Вона охоплює систему державних і громадських ініціатив, підготовку фахівців для управління соціокультурними процесами, а також свідоме коригування напрямів розвитку національної культури відповідно до потреб суспільства. У цьому контексті оперативне управління культурною сферою спрямоване на вирішення поточних проблем культурних інституцій та забезпечення їх функціонування в межах наявних ресурсів.

На думку А. Зайцевої, культурна політика є стратегією діяльності суб'єкта влади, спрямованою на вплив на культурні процеси через регулювання створення, збереження, поширення та споживання культурних цінностей [4, с. 34].

Узагальнюючи наукові підходи, культурну політику доцільно розглядати як комплексний процес формування та реалізації соціальних, правових, економічних і організаційних умов для розвитку культурної активності населення, спрямований на задоволення творчих, духовних і дозвілєвих потреб суспільства та окремих соціальних груп.

Останніми роками у науковій літературі значно зросла кількість досліджень, присвячених теоретичним аспектам розвитку культури та формуванню нової моделі управління культурними процесами.

У цих працях особлива увага приділяється трансформації ролі культурних інституцій та зміні механізмів передачі соціокультурних цінностей у сучасному суспільстві [7].

Аналіз сучасних наукових підходів дозволяє виокремити кілька ключових тенденцій розвитку культурної сфери. По-перше, передачу соціокультурних цінностей у сучасних умовах забезпечують як традиційні культурні установи, так і засоби масової інформації, причому останні дедалі активніше впливають на формування культурних орієнтацій суспільства. По-друге, культурні установи та мистецтво втратили монопольне становище у процесі залучення населення до високих культурних цінностей, оскільки цю функцію нині поділяють бібліотеки, телебачення, цифрові технології, комп'ютерні системи та мережа Інтернет. По-третє, значна частина культурно-творчих процесів сьогодні відбувається поза межами традиційної інституційної системи культури, що свідчить про зростання ролі неформальних культурних практик та саморегуляції соціокультурного середовища.

У зв'язку з цим виникає необхідність переосмислення ролі державного управління у сфері культури, зокрема визначення меж втручання держави та формування ефективної моделі взаємодії між державними інституціями, культурними організаціями та громадянським суспільством.

Розглядаючи компетенції державного управління у сфері культури, доцільно проаналізувати особливості взаємодії між суб'єктом та об'єктом управління. У межах соціокібернетичного підходу управління трактується як специфічний вид взаємодії між складно організованими системами - керуючою та керованою, які перебувають у постійному взаємозв'язку. Управлінський процес передбачає здійснення суб'єктом цілеспрямованого впливу на об'єкт з метою регулювання його стану та досягнення визначених цілей, водночас об'єкт також впливає на суб'єкта, коригуючи характер і зміст управлінських рішень [3, с. 94].

У тоталітарних суспільствах держава виступала єдиним суб'єктом соціального управління, самостійно визначаючи цілі, параметри та напрями розвитку культурної сфери відповідно до ідеологічних установок правлячої еліти. Культурна діяльність у таких умовах жорстко регламентувалася, а творчі процеси підпорядковувалися державним інтересам.

Натомість у демократичному суспільстві управління культурою ґрунтується на принципах взаємодії та партнерства між державою і суспільством. Об'єкт управління - культурне середовище, творчі працівники та споживачі культурних цінностей - виступає активним учасником управлінських процесів, впливаючи на формування державної культурної політики та прийняття управлінських рішень. Управлінські відносини у сфері культури характеризуються високим рівнем взаємозалежності суб'єкта та об'єкта, що зумовлює необхідність врахування інтересів громадянського суспільства у процесі формування культурної політики [2].

Активність творчих працівників, культурних інституцій та споживачів культурних цінностей сприяє трансформації традиційної моделі управління, у межах якої об'єкт поступово набуває ознак суб'єкта управління культурними процесами. Чим вищим є рівень соціальної активності представників культурної сфери, тим більшою мірою вони впливають на управлінські рішення та формування культурної політики держави. У разі ж недостатньої активності громадянського суспільства держава змушена брати на себе провідну роль у реалізації культурної політики, здійснюючи її безпосереднє регулювання та контроль [5].

Отже, управління у сфері культури є складним процесом взаємодії між державними структурами, культурними інституціями та суспільством, спрямованим на регулювання соціокультурних процесів відповідно до стратегічних цілей культурної політики, що становить предмет дослідження науки державного управління [3, с. 51].

Специфіка управлінських взаємозв'язків у культурній сфері полягає у визначенні меж державного втручання в соціокультурні процеси та встановленні ефективної взаємодії між державними і недержавними суб'єктами культурної політики. Управління культурою не може обмежуватися виключно діяльністю державних органів, оскільки у формуванні та реалізації культурної політики беруть участь також приватні інституції, громадські організації та суспільство загалом.

Звуження суб'єкта культурної політики лише до держави та її інституцій є методологічно некоректним, оскільки суспільство виступає одночасно і об'єктом, і активним суб'єктом соціокультурних процесів. Саме суспільство формує культурні потреби, цінності та орієнтири розвитку, тоді як держава виконує регулюючу та координаційну функцію, створюючи правові, економічні

та організаційні умови для їх реалізації. У цьому контексті соціокультурна система функціонує як саморегульований і саморозвивальний механізм, здатний адаптуватися до змін суспільного середовища через трансформацію культурних орієнтацій, соціальних потреб, престижних моделей поведінки, моди та ціннісних установок.

Безпосередніми виконавцями державної культурної політики виступають культурні інституції, які умовно можна поділити на державні та недержавні. До державних належать установи, діяльність яких спрямована на реалізацію конституційних завдань у сфері культури та збереження національної культурної спадщини, зокрема бібліотеки, архіви, музеї, історико-культурні заповідники та інші установи, що забезпечують збереження і популяризацію культурних цінностей. Недержавний сектор представлений творчими спілками, художніми та архітектурними майстернями, кіностудіями, театральними та концертними організаціями, видавничими структурами, книготорговельними підприємствами, а також приватними навчальними закладами мистецького профілю, які сприяють розвитку сучасного культурного простору.

Варто зазначити, що не всі культурні інституції перебувають у безпосередньому підпорядкуванні центральних органів виконавчої влади, однак держава зберігає регуляторну функцію, здійснюючи ліцензування, нормативно-правове забезпечення та контроль за діяльністю культурних установ незалежно від форми власності. Такий підхід забезпечує баланс між автономією культурної сфери та необхідністю державного регулювання, сприяючи стабільному розвитку культурного середовища.

Функції державного управління у сфері культури не охоплюють загальну регуляцію соціокультурного життя, безпосереднє формування традицій і звичаїв або виконання творчої діяльності самих суб'єктів культури. Управлінська діяльність держави спрямована передусім на моделювання та координацію природних цивілізаційних процесів, відповідно до їхніх соціальних закономірностей, та стимулювання розвитку суспільства в обраному ним напрямі. Історичний досвід свідчить, що штучні спроби нав'язати суспільству уявні моделі його культурної еволюції зазвичай не призводять до позитивних результатів. В умовах сучасного конституційного устрою України будь-які форми державної ідеології заборонені, що робить державне управління культурою виключно регульовальним і стимулюючим процесом, а не директивним нав'язуванням.

Більшість культурних процесів у суспільстві відбуваються стихійно, підкоряючись законам соціальної самоорганізації. Водночас окремі аспекти культурного розвитку можуть піддаватися цілеспрямованому регулюванню, спрямованому на підтримку бажаних тенденцій і стримування небажаних явищ.

Такий комплекс заходів, що забезпечує стратегічне управління духовно-ціннісними процесами, формується як державна культурна політика.

Ключовими характеристиками суб'єкта державного управління соціокультурними процесами є:

- можливість впливати на культурну сферу за допомогою нормативно-правових актів;
- фінансування завдань культурної політики через державні правові та економічні механізми.

У повсякденній практиці державну підтримку культури часто асоціюють лише з бюджетним фінансуванням. Однак таке розуміння є неповним. Державне управління включає не лише пряме фінансування, а й застосування інших економічних та правових інструментів, таких як податкові пільги, створення пріоритетних умов для розвитку культурної сфери тощо. Фінансування може здійснюватися також з недержавних джерел, зокрема муніципальних бюджетів, позабюджетних фондів та спонсорських внесків, при цьому держава зберігає наглядову та контрольну роль, використовуючи нормативно-правові механізми.

Пріоритетна підтримка держави має надаватися діяльності, спрямованій на збереження історико-культурної спадщини та сучасних культурних практик національного та світового значення, а також творчим ініціативам, які забезпечують створення нових культурних зразків, вивчення та популяризацію культурних традицій, залучення молодого покоління до високих культурних цінностей. Ці завдання досягаються, зокрема, через систему державних замовлень.

На всіх рівнях культурної політики головною функцією державного управління є створення умов, які стимулюють соціокультурну активність громадян, соціальних груп, культурних установ та інститутів дозвілля, що сприяє вирішенню соціальних проблем різних категорій населення. Ефективна культурна політика забезпечує зростання інтенсивності та якості соціокультурної активності та розвиток відповідної інфраструктури, що підвищує рівень культурного життя суспільства.

Висновки. Таким чином, державне управління культурою в сучасній Україні визначається конституційними завданнями, які забезпечують громадянам свободу участі у культурному житті, сприяють збереженню різноманіття цінностей, накопичених попередніми поколіннями, та створюють правові й економічні умови для підтримки розвитку мистецької діяльності в країні.

Держава не виконує функції заміщення діяльності недержавних суб'єктів управління соціокультурними процесами, а формує сприятливі умови для їх ефективної роботи, забезпечуючи розвиток сучасного демократичного, гуманного та процвітаючого суспільства. Такий підхід передбачає баланс між регулюванням і свободою творчої активності, що дозволяє реалізувати потенціал як

державних, так і недержавних культурних інституцій та громадянського суспільства в цілому.

Відтак, державне управління культурою є не директивним втручанням, а координаційним та стимулюючим механізмом, який спрямовує розвиток культурної сфери відповідно до природних соціальних та цивілізаційних закономірностей, забезпечуючи збереження культурної спадщини і формування умов для творчого самовираження громадян.

Література:

1. Бутник О. О. Державне управління становленням та розвитком культури в Україні // *Наук. розвідки з держ. та муніципального управління*. 2015. Вип. 1. С. 90-95.
2. Головченко М. Ф. Культура як об'єкт культурної функції сучасної держави // *Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Юриспруденція*. 2013. № 6. С. 16-19.
3. Дегтяр А. О., Дегтяр О. А. Прийняття державно-управлінських рішень у соціальній сфері : монографія. Харків, 2014. 252 с.
4. Зайцева А. В. Правове регулювання культурної політики в Україні // *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту*. 2014. № 1 (5). С. 30-36.
5. Ігнатченко І. Г. Особливості реалізації державної політики України у сфері культури: сучасний стан та світові стандарти // *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_1_16. (Дата звернення: 03.02.2026).
6. Культурна політика в Україні : аналітичний огляд / за ред. О. Гриценка. К., 2007. 160с.
7. Малімон В. І. Проблеми державної культурної політики в Україні на сучасному етапі розвитку суспільства // *Університетські наукові записки*. 2008. № 4. С. 355-360.
8. Овчаренко С. В. Гуманітарна та культурна політика: навч. посіб. Одеса, 2013. 152 с.

References:

1. Butnyk, O. O. (2015) Derzhavne upravlinnia stanovlenniam ta rozvytkom kultury v Ukraini [State administration for the formation and development of culture in Ukraine]. *Nauk. rozvidky z derzh. ta munitsypalnoho upravlinnia*, 1, 90-95 [in Ukrainian].
2. Holovchenko, M. F. (2013) Kultura yak ob'iekt kulturnoi funktsii suchasnoi derzhavy [Culture as an object of the cultural function of the modern state]. *Nauk. visn. Mizhnar. humanitar. un-tu. Yurysprudentsiia*, 6, 16-19. [in Ukrainian].
3. Diehtiar, A. O., & Diehtiar, O. A. (2014) Pryiniattia derzhavno-upravlinskykh rishen u sotsialnii sferi [Making state and administrative decisions in the social sphere] [in Ukrainian].
4. Zaitseva, A. V. (2014) Pravove rehuliuвання kulturnoi polityky v Ukraini [Legal regulation of cultural policy in Ukraine]. *Nauk. visn. Kherson. derzh. un-tu*, 1 (5), 30-36 [in Ukrainian].
5. Ihnatchenko, I. H. (2013) Osoblyvosti realizatsii derzhavnoi polityky Ukrainy u sferi kultury: suchasnyi stan ta svitovi standarty [Peculiarities of the implementation of Ukraine's state policy in the sphere of culture: current state and world standards]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*, 1, Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_1_16 [in Ukrainian].
6. Hrytsenko, O. (Eds.). (2007). *Kulturna polityka v Ukraini: analitychnyi ohliad [Cultural policy in Ukraine: analytical review]*. Kyiv, [in Ukrainian].
7. Malimon, V. I. (2008) Problemy derzhavnoi kulturnoi polityky v Ukraini na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva [Problems of state cultural policy in Ukraine at the current stage of social development]. *Universytetski naukovi zapysky*, 4, 355-360 [in Ukrainian].

8. Ovcharenko, S. V. (2013) *Humanitarna ta kulturna polityka [Humanitarian and cultural policy]*. Odesa.

Дата першого надходження статті до видання: 13.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026